

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 04.03.2021
Makale Kabul Tarihi: 07.05.2021

**YENİ KAMU YÖNETİMİ AÇISINDAN TÜRKİYE’DE KOVİD-19’UN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

**EVALUATION OF COVID-19 IN TURKEY IN TERMS OF NEW PUBLIC
ADMINISTRATION**

Mustafa YILMAZ¹

ÖZ

1980’li yıllarla birlikte ortaya çıkan “Yeni Kamu Yönetimi” anlayışı devletin faaliyet alanını sınırlandırarak minimal bir devlet anlayışını savunmaktadır. “Yeni Kamu Yönetimi” anlayışı esasında özel sektörün işletmecilik anlayışına dayanmaktadır. Türkiye’de ise “Yeni Kamu Yönetimi” anlayışı etkilerini özelleştirme, piyasa ve yerelleşme gibi kavramlarla göstermiştir. Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 ile ilgili ilk vakanın Türkiye’de 11 Mart 2020’de tespit edilmesiyle salgının önlenmesi amacıyla birtakım önlemler devlet tarafından alınmıştır. Türkiye’de Covid-19 salgınıyla mücadele kapsamında devletin özellikle sağlık ve ekonomi alanlarında aldığı kararlarda minimal bir devlet anlayışıyla hareket etmekten ziyade olaylara doğrudan müdahil olduğu görülmektedir. Salgın dönemi boyunca devlet tarafından verilen yoğun sağlık hizmetleri ile çalışan ve işverenlere verilen mali destekler minimal devlet anlayışından oldukça uzak görünmektedir. Bu çalışmada, Covid-19 pandemisi döneminde Türkiye’de devletin oynamış olduğu rol “Yeni Kamu Yönetimi” anlayışı bağlamında tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Kamu Yönetimi, Yeni Kamu Yönetimi, Covid-19.

ABSTRACT

The concept of “New Public Administration”, which emerged with the 1980s, defends a minimal understanding of the state by limiting the field of activity of the state. The concept of “New Public Administration” is based on the understanding of business administration of the private sector. In Turkey, the concept of “New Public Administration” has shown its effects with concepts such as privatization, market and localization. With the first case of Covid-19, which affected the whole world, being detected in Turkey on March 11, 2020, a number of measures were taken by the state to prevent the outbreak. As part of the fight against the Covid-19 epidemic in Turkey, it seems that the state is directly involved in events, rather than acting with a minimal understanding of the state, especially in decisions taken in the field of health and economics. Financial support for employees and employers with intensive health services provided by the state during the epidemic period seems quite far from the minimal understanding of the state. In this study, the role played by the state in Turkey during the covid-19 pandemic will be discussed in the context of the “New Public Administration” understanding.

Keywords: Traditional Public Administration, New Public Administration, Covid-19.

¹ Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi A.B.D., Antalya, Türkiye, mstfylvz.0793@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3235-057X.

1. GİRİŞ

Geleneksel Kamu Yönetimi (GKY) anlayışı gelişim süreci içerisinde hükümetleri önemli derecede etkilemiştir (Katsamunski, 2012: 81). GKY anlayışı 1980’lere kadar etkisini sürdürdükten sonra yerini Yeni Kamu Yönetimi (YKY) anlayışına bırakmıştır. Weber’in bürokrasi modeli anlayışına dayanan GKY anlayışı, bünyesinde katı hiyerarşiyi ve merkeziyetçiliği barındırmaktadır. Özellikle bürokrasi anlayışı yönünden eleştirilen GKY anlayışı 1973 Petrol Krizi ile sorgulanmaya başlanmış ve yerini KYK anlayışına bırakmıştır. 1980’lerle birlikte ünlenmeye başlayan KYK anlayışı temel olarak yumuşak hiyerarşi, minimal devlet düşüncesi ve kamu yönetiminin piyasa yönelimli olması gerektiği düşünceleriyle GKY anlayışından ayrılmaktadır. Bu anlamda büyüyen kamu yönetimine yöneltilmiş olan eleştirilerin KYK anlayışının temelini oluşturduğu söylenebilir (Lane, 2000: 3).

2020 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan bir olay yaşanmış ve tüm dünya Covid-19 pandemisi ile karşı karşıya kalmıştır. Devletler bu hastalığa hazırlıksız yakalanmış, hastalığın önlenmesi ve tedbirlerin alınması noktasında büyük sıkıntılar yaşamışlardır. Özellikle bu dönemde devletler, sağlık ve ekonomi alanında gerekli uygulamaları hayata geçirmek için yoğun çaba içerisine girmişlerdir. Türkiye’de ise ilk Covid-19 vakasının 11 Mart 2020 tarihinde tespit edilmesiyle devletin en başta sağlık alanında, sonrasında ise ekonomi alanında gerekli tedbirleri alıp uygulamaya geçirdiğine şahit olunmuştur. Covid-19 sürecinin başlamasıyla birlikte devletlerin oynamış oldukları rollerde değişikliklerin yaşandığı da gözlemlenmektedir. Devletlerin hemen hemen her alanda atmış oldukları adımlar, KYK anlayışının savunmuş olduğu minimal devlet anlayışından oldukça uzaktır. Bu bakımdan Covid-19 süreci ile KYK anlayışının sorgulanması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Yapılan bu çalışmada GKY ve KYK anlayışına değinildikten sonra Covid-19 ve Türkiye’deki seyrinden kısaca bahsedilecek, Türkiye’nin Covid-19 sürecinde sağlık ve ekonomi alanında aldığı önlemler anlatıldıktan sonra sonuç ve değerlendirme kısmında alınan bu önlemler KYK anlayışı çerçevesinde yorumlanacaktır.

2. GELENEKSEL KAMU YÖNETİMİ ANLAYIŞI

19. yüzyılın ikinci yarısından başlayıp 20. yüzyılın son çeyreklerine kadar etkisi devam eden GKY anlayışı, Woodrow Wilson, Max Weber ve Fredirick Taylor’un fikirlerine dayanmaktadır. Wilson’un siyaset ile yönetimin ayrılığı ilkesini savunması, Weber’in ideal tip bürokrasi modellemesi ve Taylor’un bilimsel yönetim anlayışı geleneksel yönetim anlayışının

gelişiminde etkili olmuştur. Geleneksel yönetim anlayışının dört temel ilke ve düşünceye dayandığı söylenebilir. Birinci ilkeye göre kamu yönetimi, Weber'in bürokrasi modeline göre teşkilatlanmıştır. Biçimselliğin, gayri şahsiliğin, katı hiyerarşinin ve kariyerin temel alındığı merkeziyetçi bir örgütlenme söz konusudur (Eryılmaz, 2018: 45-46). Döneme hâkim olan anlayış çerçevesinde kamu örgütlenmesi büyük ve merkeziyetçi olmuştur. Sanayileşmenin sonucunda kamunun fonksiyonundaki artış, bürokrasinin hızlıca büyümesine neden olmuştur (Al, 2002: 28). Günümüzde bürokrasiye yönelik eleştirilerde özellikle bürokrasinin büyümesine yönelik eleştiriler yapıp bürokrasinin azaltılması yönünde görüşler öne sürülmektedir.

İkinci ilkeye göre kamusal mal ve hizmetlerin üretiminden dağıtımına kadar tüm süreçlerde devlet kendi bürokrasisini doğrudan kullanmaktadır. Bu durum devletin büyümesine, harcamalarının artış göstermesine ve personel sayısının artışına neden olmuştur. Böylece hantallık, kırtasiyecilik ve verimsizlik gibi bürokratik problemler artış göstermiştir. Siyaset ve yönetimin ayrı olduğu düşüncesi ve bunun neticesinde ortaya çıkan idarenin siyasal iktidara bağımlı oluşu üçüncü ilkeyi oluşturmaktadır. Dördüncü ve son ilkeye göre, kamu yönetimi özel sektör yönetiminden farklıdır ve yönetimin özel bir şeklidir. Kamu yönetimi yasallık, tarafsızlık, kamu yararı ve kamu gücü gibi özelliklerinin olması yönüyle özel sektör yönetiminden ayrılmaktadır (Eryılmaz, 2018: 46-48).

Geleneksel yönetim anlayışı genel olarak, bürokrasi yönünden eleştirilmektedir. Eleştiriler, bürokrasinin işlerin akışını ağırlaştırması ve yeniliklere kapalı olması yönündedir. Ayrıca siyaset ile yönetim ilişkisi bakımından hesap verme sorumluluğunu sağlama konusunda problemleri görülmektedir. Bürokrasinin demokratik olmadığı da eleştirilen bir başka durumdur. Geleneksel kamu yönetimine yöneltilen eleştiriler aslında bu paradigmayı meydana getiren üç temel ilkeye yöneliktir. Bunlar; Weber ve bürokratik örgütlenme, Wilson ve yönetim siyaset ayrımı ve Taylor'un en iyi tek yol fikirlerine karşı yapılan eleştirilerdir. Yönetim ve siyaset ayrımının açık olmaması, merkeziyetçilik, kurallara aşırı şekilde bağlılık, esnek olunmaması ve vatandaşa karşı duyarsız olunması gibi konularda geleneksel kamu yönetimi modeli eleştirilmektedir (Gökçe ve Turan, 2008: 179-180). Geleneksel Kamu Yönetimi anlayışı her ne kadar bazı yönlerden eleştirilmiş olsa da bu anlayışın uzun bir zaman boyunca kamu yönetimi alanını etkilediği ortadadır.

3. YENİ KAMU YÖNETİMİ ANLAYIŞI

1929 Ekonomik Krizi ile uygulanmaya başlanan Keynesyen ekonomi politikalarıyla devletin görev ve sorumluluklarında genişleme olmuştur. Devletin işlevinde yaşanan artışla kamu

harcamaları bütçeden karşılanamaz duruma gelmiştir (Özmen, 2012: 23). Devletin ekonomi ve sosyal alandaki rolünde yaşanan artış ve bu alanları kontrol etmesi 1973 Petrol Krizine kadar devam etmiştir. Yaşanan bu krizle birlikte devletin piyasalarda oynadığı rol ve Keynesyen ekonomi politikaları güven yitirmeye başlamıştır. Devletler kamu harcamalarını düşürerek vergi gelirlerinde artışa gitme yönünde politikalar izlemiştir (Göçoğlu ve Gündüz, 2020: 5). Yaşanan ekonomik ve mali krizle birlikte merkeziyetçi ve müdahaleci geleneksel kamu yönetimi anlayışından minimal devlet anlayışına geçilmeye başlanmıştır. Bu yeni anlayış “Yeni Kamu Yönetimi” anlayışı olarak adlandırılmaktadır. 1980’lerin başında popülerliği artan bu anlayış dünyanın birçok ülkesinde egemen olmaya başlamış ve Türkiye’de Turgut Özal’ın izlemiş olduğu politikalarla uygulamaya geçirilmiştir. Bu anlayış ile devlet yalnızca kendisinin gerçekleştirmesinin mümkün olduğu hizmetleri sunmakla görevli olacağı, diğer hizmetlerin farklı yöntemlerle özel sektöre sundurulacağı öngörülmüştür. Bu yolla verimlilik ve etkinlik sağlanması amaçlanmıştır (Çevikbaş, 2012: 11). YKY’nin savunduğu minimal devlet anlayışı zaman içerisinde devletlerin sosyal devlet anlayışından uzaklaşmalarına neden olmuştur.

YKY anlayışı dört temel özelliği açısından incelenebilir. İlk olarak yeni yönetim anlayışının Max Weber’in bürokrasi modeline dayalı olan örgütlenme anlayışının karşısında olduğunu söyleyebiliriz. Bu model artık şartların değişmesiyle birlikte verimsizliğin, kırtasiyeciliğin ve hantallığın sebebi durumundadır. YKY anlayışıyla kamunun örgüt yapısının büyük ölçekte değil optimal büyüklükte olması gerektiği, yumuşak hiyerarşinin ve dar bir merkezin olduğu ve âdem-i merkeziyetçilikle birlikte çalışanların daha fazla yetkilendirilmesi gerektiği savunulmaktadır (Eryılmaz, 2018: 54-55). Fakat YKY anlayışının kabul görüp yayılmasının, geleneksel olarak yönetilen örgütlerde ortaya çıkan teknik ve yönetimle ilgili noksanlıkların giderilmesinden ziyade kapitalist devletlerin piyasa ile olan münasebetlerinde yaşanmış olan değişimle bağlantılı olduğu düşünülmektedir (Gürbüz, 2019: 37).

YKY anlayışının ikinci özelliği devletin faaliyet alanının daraltılması gerekliliğidir. Bu anlayış aslında minimal devleti savunmaktadır. Devlete hakemlik rolü verilerek kamu hizmetlerinin bürokrasi aracılığıyla sunulmasının dışında farklı yöntemlerin de olduğu vurgulanmaktadır. Burada önerilen şey devletin piyasa mekanizmasını kullanmasıdır (Eryılmaz, 2018: 55). Devletin faaliyet alanının daralmasıyla devlet hem iktisadi yönden hem de etkinlik alanı yönünden küçülmeye gitmektedir. Devletin müdahale alanının daralmasıyla kendi işlerini görmesi engellenmekte, bu durum ise devletin belirli devletlere ve özel kesime

bağımlı olarak faaliyet göstermesine neden olmaktadır (Çevikbaş, 2012: 23). Bu durum zaman içerisinde kamu hizmetlerinin özelleştirilmesine yol açmaktadır.

Üçüncü özellik olarak YKY anlayışında kamu yönetimi sadece siyasi liderliğe değil, kamuya yani halka karşı da sorumlu olmalı anlayışı vardır. Bu anlayışa göre yöneticiler kurallara göre davranmakla sorumluluklarını tamamlamamakta aynı zamanda yaptıkları işlerin sonuçlarından da sorumlu olmaktadır. Ayrıca kamu yönetimi kamu politikalarını belirlerken, tüm aktörlerin katılımıyla kararlarını belirlemektedir (Eryılmaz, 2018: 56-57). Böylece kuralların ve prosedürlerin yerini performans ve sonuç odaklılık almıştır. Verimli, etkin ve ekonomik olma durumu yönetim süreçlerine yön veren temel ilkeler olmuştur (Yıldırım, 2010: 852).

Dördüncü ve son özellik ise özel sektör yönetim tarzının uygulamaya geçirilmesidir (Hood, 1991: 5). Böylelikle kamu yönetiminde girişimci ve işletmecilik ruhuna haiz olan yönetici tipi arzulanmaktadır. Bunun sonucunda bürokrasiyi temel alan rasyonellik anlayışının yerine piyasayı ve toplumu merkeze alan rasyonellik düşüncesi YKY’de ortaya çıkmaktadır (Eryılmaz, 2018: 57).

4. COVID-19 VE TÜRKİYE’DE DEVLETİN OYNADIĞI ROL

4.1. Covid-19 ve Dünya’da Genel Seyri

Koronavirüsler MERS-CoV ve SARS-CoV olarak bilinen geniş bir virüs ailesindedir (Debut ve Smadja, 2020: 1). Yeni koronavirüs (Covid-19) hastalığı ilk olarak 2019 yılının aralık ayında Çin’in Vuhan şehrinde ortaya çıkan ve hastalarda yapılan tetkikler sonucunda Ocak 2020’de tanımlaması yapılan bir virüstür. En başta bir hayvan pazarında bulunan insanlarda tespit edilen virüs Çin’de yayıldıktan sonra diğer ülkelere de hızla yayılmıştır. Bunun üzerine Dünya Sağlık Örgütü 11 Mart 2020’de Covid-19’u pandemi olarak ilan etmiştir. İnsandan insana bulaşarak yayılan Covid-19 damlacık yoluyla ve yüzeylere temas ettikten sonra ellerin yıkanmadan yüze götürülmesi yoluyla bulaşabilmektedir. En çok karşılaşılan belirtileri arasında yüksek ateş, öksürük ve nefes darlığı bulunmaktadır. Hastalığın şiddetine göre zatürre gibi birçok farklı hastalığın gelişim göstermesine veya ölüme neden olabilmektedir. Bu hastalıktan korunmanın yolları genel olarak el hijyenine dikkat edilmesi, kalabalık yerlere girilmesi halinde tıbbi maske takılması ve sosyal mesafeye uyulması şeklindedir ([Sağlık Bakanlığı, 2020](#)).

Tablo 1. Dünya’da Günümüze Kadar Görülen Önemli Salgınlar

Salgının İsmi	Zaman Dilimi	Salgında Tahmini Ölü Sayısı
Antonine Vebası	165-180	5 Milyon
Justinian Vebası	541- 542	30-50 Milyon
Japon Çiçek Hastalığı Salgını	735-737	1 Milyon
Kara Veba	1347-1351	200 Milyon
Yeni Dünya Çiçek Hastalığı Salgını	1520-	56 Milyon
İtalyan Vebası	1629-1631	1 Milyon
Londra Büyük Vebası	1665	100.000
Kolera Salgınları	1817-1923	1 Milyon +
Üçüncü Veba	1885	12 Milyon
Sarihumma	1800’lerin sonu	100.000-150.000
Rus Gribi	1889-1890	1 Milyon
İspanyol Gribi	1918-1919	40-50 Milyon
Asya Gribi	1957-1958	1.1 Milyon
Hong Kong Gribi	1968-1970	1 Milyon
HIV-AIDS	1981-	25-35 Milyon
SARS	2002-2003	770
Domuz Gribi	2009-2010	200.000
EBOLA	2014-2016	11.000
MERS	2015-	850
COVID-19	2019-	2.333.446 (10 Şubat 2021 itibarıyla, WHO)

Kaynak: [Visual Capitalist, 2020.](#)

Tablo 1’de Covid-19 salgınından önce dünya tarihinde önemli salgınların ortaya çıktığı ve yüksek oranlarda ölümlere neden olduğu görülmektedir. Covid-19 salgınında ölenlerin sayısı tabloda görüleceği üzere 2 milyonu geçmiştir. Belirli zaman dilimlerinde farklı isimlerle devamlı olarak salgınların ortaya çıktığı ve günümüze kadar süregeldiği görülmektedir. Bu anlamda küreselleşen dünyada devletlerin bu tür salgınlara hazırlıklı olmaları oldukça önemlidir.

Covid-19 salgını ile devletlerin temelde iki farklı strateji izledikleri görülmektedir. İlk yaklaşım, pragmatik yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre devletler karar alma ve uygulama süreçlerini içinde bulunulan duruma göre revize etmekte ve uygulamaktadır. Bu yaklaşımı Türkiye’nin salgın boyunca uyguladığı görülmüştür. İkinci yaklaşım ise ilkesel yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre devletler ilkesel politikalar belirleyip uygulamaktadır. Sürü bağışıklığı yöntemini uygulayan ülkeler bu yaklaşıma örnek olarak gösterilebilir (Ömürgönülşen, 2020: 344).

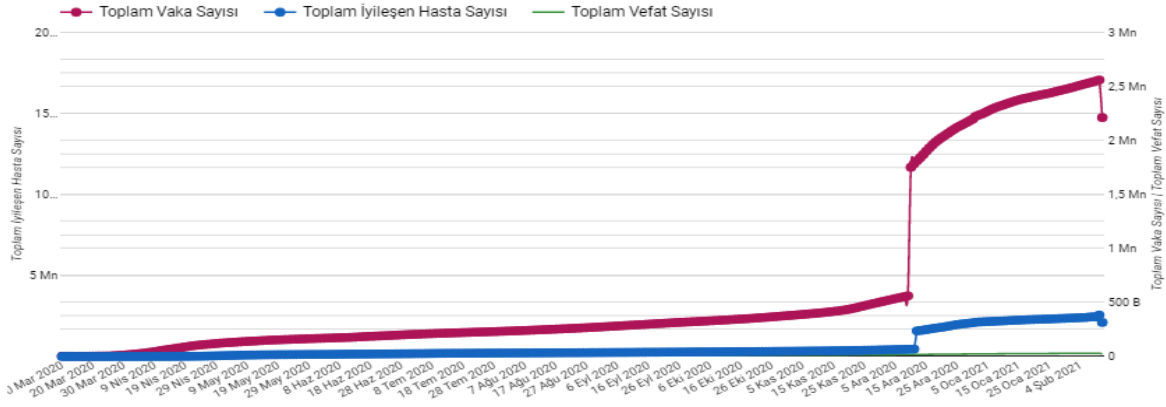
Covid-19 salgınının başlamasından itibaren Avrupa Birliği’ne bakıldığında krizi yönetme konusunda başarısız olduğu söylenebilir. Bu başarısızlığın temelinde AB üyeleri ile AB kurumları arasında yaşanan ayrışmaların ve yaklaşım farklılıklarının olduğu söylenebilir. Fakat AB’ye üye ülkelerden özellikle Almanya krizi yönetme noktasında başarılı olmuştur. Almanya ile Avusturya ve İskandinavya ülkeleri de Covid-19’a hazırlıklı yakalanmışlardır. Bu ülkelerin salgına hazırlıklı yakalanmalarındaki temel neden, özellikle sağlık hizmetlerinde uygulamış oldukları genel refahı destekleyici güçlü devlet mekanizmalarının bulunuyor olmasıdır. Bu anlamda devletin oynadığı rol önemlidir (Valiyeva, 2020: 397-398). Ayrıca AB’nin halk sağlığı konusunda sınırlı yetkilere sahip olmasından dolayı salgın ile mücadelede müdahale etme gücü sınırlı kalmıştır (Akdoğan vd., 2020: 51). Covid-19 salgını ile Avrupa Birliği süreci yönetme noktasında eleştirilmiş ve AB ülkelerinin (istisnalar dışında) Covid-19 sürecini yönetme noktasında yetersiz kaldıkları görülmektedir.

4.2. Covid-19’un Türkiye’deki Genel Seyri

Türkiye’de ilk Covid-19 vakası 11 Mart 2020 tarihinde, ilk can kaybının yaşanması da 17 Mart 2020 tarihinde olmuştur. Türkiye’de Covid-19’dan kaynaklanan vaka ve ölüm sayıları içinde bulunduğumuz zaman itibarıyla önemli boyutlara ulaşmıştır (Eroğlu Sevinç, 2020: 70). 10 Şubat 2021’de Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan verilere göre toplamda 31.029.363 test yapılmış, 2.556.837 vaka tespit edilmiş, 27.093 ölüm gerçekleşmiş ve 2.445.285 hasta ise sağlığına kavuşmuştur (Sağlık Bakanlığı, 2021). Grafik 1’de 10 Mart 2020 tarihinden 10 Şubat 2021 tarihine kadar olan süreçte toplam vaka sayısı, toplam iyileşen hasta sayısı ve

toplam vefat sayısının genel görünümüne yer verilmiştir. 10 Aralık 2020’den itibaren hasta sayısı yerine vaka sayısı verilerinin kullanılmaya başlanmasında dolayı grafikte toplam vaka sayısında gözle görülür bir yükselme yaşanmıştır.

Grafik 1. Türkiye’de Covid-19’un Genel Görünümü (10 Mart 2020- 10 Şubat 2021)

Kaynak: COVID-19 Data Portal Turkey, 2021.

Türkiye’de henüz Covid-19 vakaları tespit edilmeden önce 10 Ocak 2020’de Sağlık Bakanlığı’nın bünyesinde Bilim Kurulu oluşturmuştur. 11 Mart’ta ilk Covid-19 vakanın tespit edilmesinden sonra 12 Mart’ta Cumhurbaşkanı başkanlığında yapılan toplantı sonunda tüm okulların 16 Mart itibarıyla bir hafta, üniversitelerin de üç hafta tatil edildiği açıklanmış ve tatil süresi aşamalı bir şekilde 31 Mayıs’a kadar uzatılmıştır. 16 Mart’ta ise İçişleri Bakanlığı yayımladığı genelge ile birçok işyerinin faaliyetlerinin geçici olarak durdurulduğunu açıklamıştır. 20 Mart’ta devlet ve özel hastanelerin hepsi salgın hastanesi olarak ilan edilmiştir. 1 Haziran’a kadar sokağa çıkma yasakları ve kamu kurum ve kuruluşlarında esnek çalışma sistemine geçilmesi gibi birçok önlem alınmış ve uygulanmıştır. 1 Haziran’da ise normalleşme süreci başlatılmış ve işyerlerinin açılması sokağa çıkma kısıtlamalarının kaldırılması ve kamu personelinin esnek çalışma sisteminden normal mesailerine geçmeleri gibi kararlar alınmıştır (Yıldız ve Uzun, 2020: 34). Normalleşme sürecinden sonra okullarda bazı sınıfların yüz yüze eğitime başlaması, ülke genelinde konut haricinde tüm alanlarda maske takma zorunluluğu getirilmesi ve işyerlerinin kapanış saatlerinde düzenlemelerin yapılması gibi önlemler alınmıştır. Normalleşme sürecinden sonra sonbahar ile vaka sayıları tekrar yükselişe geçmiş ve 2020 yılının sonuna doğru Covid-19 için alınan önlemlerde normalleşme öncesi döneme tekrar geri dönmüştür. Türkiye’de Covid-19 önlemlerinin alınmasında salgının süreç içerisindeki seyrine göre farklılıkların yaşandığı görülmektedir.

4.3. Türkiye’de Devletin Sağlık Alanında Aldığı Önlemler

20 Mart 2020’de Sağlık Bakanlığı tarafından 81 İl Valiliği üzerinden İl Sağlık Müdürlüklerine ve YÖK’e genelge gönderilmiştir. Genelgede, Covid-19’dan dolayı sağlık kuruluşlarına müracaat eden hastaların, Sağlık Bakanlığı hastanelerinde, devlet ve vakıf üniversitesi hastanelerinde ve özel hastanelerin tümünde kabulünün sağlanması ve tedavi süreçlerinin devam ettirilmesi zorunlu kılınmıştır. Genelgede bazı şartları sağlayan hastanelerin de pandemi hastanesi olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Ayrıca bu genelgede pandemi hastanelerinde Covid-19 için oluşturulması gereken üniteler ve kurallar maddeler şeklinde belirtilmiştir (Pandemi Hastaneleri Genelgesi, 2020). Türkiye’de 11 Mart 2020’de ilk Covid-19 vakasının tespit edilmesinin ardından 20 Mart 2020’de çıkarılan bu genelge ile devlet ve özel hastane ayrımı yapılmadan tüm hastanelerin ivedi bir şekilde pandemi hastanesi yapılması sağlık hizmetlerinin aksamaması açısından önemlidir. Ayrıca bu genelge ile devletin sağlık hizmetlerinin yürütülmesi noktasında doğrudan müdahalesinin olduğu görülmektedir.

Türkiye’de en başından beri kaynağa, bulaşma yoluna ve sağlıklı kişilere yönelik alınan tedbirler ile sağlık yönetimi genel anlamda gerçekleştirilmektedir (Yurdakul, 2020: 45). Alınan ve uygulanan bu tedbirler hastalığın yayılma hızını azaltarak salgını kontrol altında tutmaya yönelik uygulamalardır.

Covid-19 pandemisi ile sağlık alanında ihtiyaç duyulan cerrahi eldiven, cerrahi maske ve dezenfektan gibi tıbbi malzemelerin temin edilmesinde bir sorun yaşamamak adına Sağlık Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı koordineli bir şekilde meslek liselerinde dezenfektan ve maske üretimi için birlikte hareket etmişlerdir. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı özel sektör ile iş birliği yapılması neticesinde solunum cihazı üretimi için bu dönemde çalışmalar yürütmüştür (Akgün, 2020: 225).

Pandemi sürecinin başlamasından sonra Dünya Sağlık Örgütü maske kullanıp kullanmama konusunda net açıklamalar yapmamış sonrasında ise maske takılması konusunda mutabık kalınmıştır. Türkiye’de maske satışı yasaklandıktan sonra devlet tarafından vatandaşlara ücretsiz maske temini yapılacağı belirtilmiştir. Vatandaşlara maske dağıtımının belli bir düzene oturmaması üzerine fiyat denetimi yapılması koşuluyla maske satışına izin verilmiştir (Turan ve Hamza Çelikyay, 2020: 18). Bu süreçten sonra maske satışında tavan fiyat uygulamasına geçilmiştir. En başta devletin maske satışını yasaklayıp maske dağıtımını işini üstlenmiş olması ve sonrasında tavan fiyat uygulamasına geçmesi, devletin kriz döneminde

minimal bir devlet anlayışından uzaklaşıp doğrudan piyasaya müdahale ettiğini göstermektedir.

4.4. Türkiye’de Devletin Ekonomi Alanında Aldığı Önlemler

11 Mart 2020’de ilk Covid-19 vakasının tespit edilmesinden sonra hızlı bir şekilde 18 Mart 2020’de “Ekonomik İstikrar Kalkanı” adı verilen paket Cumhurbaşkanı tarafından açıklanmıştır. Bu paketin 100 milyar liralık bir kaynak olduğu belirtilmiştir. Bu pakette özetle:

- Perakende ve AVM gibi birçok sektörün muhtasar ve KDV tevkifatı ile SGK primlerinin nisan ayından haziran ayına kadar olan üç aylık dönemdeki yapması gereken ödemelerin altışar ay ertelendiği,
- Yurtiçi hava taşımacılığındaki KDV’nin oranı üç ay süreyle olmak üzere %18’den %1’e indirildiği,
- Değeri 500 bin liranın altında olan konutlara uygulanan kredi miktarı %80’den %90’a çıkarılarak ödenmesi gereken asgari peşinatın %10’a indirildiği,
- Konaklama vergilerinin kasım ayına kadar uygulanmayacağı belirtilerek otel kiralamalarıyla ilgili irtifak hakkı bedellerinin ve hasılat payı ödemelerinin nisandan itibaren hazirana kadar olan üç aylık dönemi için altı ay süreyle erteleneceği,
- Salgından etkilenip nakit akışında sıkıntı yaşayan firmaların bankalara olan kredi ödemelerinin üç ay erteleneceği ve gerekli durumun oluşması hâlinde bunlara ek olarak finansman desteği verileceği,
- İhracatçı için stok finansmanı desteğinin verileceği,
- İşlerinin negatif yönde etkilendiğini bildirip talepte bulunan esnaf ve sanatkârların Halkbank’a olan kredi borçlarının mayıstan hazirana kadar olan üç aylık dönemdeki borçlarının faiz olmaksızın erteleneceği,
- Likidite ihtiyacı ortaya çıkan ve teminat açığı olan firmalara destek verileceği,
- İhtiyaç sahibi ailelere nakdi yardım amacıyla ek olarak 2 milyar lira kaynağın ayrılacağı,
- THY’ye gerekli desteklerin verileceği,

belirtilmiştir (Anadolu Ajansı, 2020).

Ekonomik istikrar paketi ile esnaf, işveren, çalışan ve emekli olmak üzere toplumun her kesimine kaynak ayrılmaya çalışılmıştır. Bu paket genel anlamda ekonomi bakımından üretimi destekleme, vatandaşa ekonomik açıdan destek olma, istihdamı destekleme, finansal

yükümlülükleri erteleme ve sektörlere teşvik politikaları uygulama şeklinde özetlenebilir (Yıldız ve Uzun, 2020: 36-37). Salgın döneminde ihtiyaç sahibi ailelere nakdi yardım yapılması sosyal devlet anlayışından kaynaklanmaktadır. Türkiye’de salgın boyunca devletin sosyal devlet anlayışı ile vatandaşlara destek vermesi ekonomik koşullara göre yeniden şekillenmektedir.

SONUÇ

1973 Petrol Krizi’nden sonra devletlerin Keynesyen ekonomi modelinden uzaklaşması ve bunun sonucunda YKY anlayışının ortaya çıkması önemli yenilikler getirmiştir. YKY anlayışı Max Weber’in bürokrasi modelinden uzaklaşmış, devletin faaliyet alanını kısıtlayarak minimal devlet anlayışını ortaya atmış ve işletme yönetim ilkelerini benimseyerek performans ve sonuç odaklı bir yönetimi savunmuştur. Özellikle minimal devletin savunulması sosyal devlet anlayışında da aşınmaların yaşanmasına neden olmuştur.

YKY anlayışı iddia edildiği gibi evrensel değildir. Dönemden döneme geçerliliği sorgulanıp o doğrultuda hareket edilecektir. Ayrıca her ülkenin YKY anlayışını aynı biçimde algılaması ve uygulamaya geçirmesi de mümkün görünmemektedir (Çevikbaş, 2012: 28). Bu duruma 2019 yılında ortaya çıkıp tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi örnek olarak gösterilebilir. Pandemi ile devletler hızlı bir şekilde karar alma mekanizmalarını harekete geçirerek en başta sağlık ve ekonomi alanlarında önlemler almaya başlamışlardır. Görüldüğü üzere böylesine önemli bir dönemde YKY anlayışına göre hareket etmenin ve minimal devlet anlayışını savunmanın bir önemi kalmamaktadır.

Türkiye’de ilk Covid-19 vakasının 11 Mart 2020’de tespit edilmesi ile en başta sağlık alanında önemli kararlar alınmış ve uygulamaya geçirilmiştir. Ekonomi alanında ise üretimi destekleme, ihtiyaç sahiplerine nakdi destekte bulunma ve istihdam faaliyetlerini destekleyerek finansal konulardaki yükümlülüklerde erteleme gibi uygulamalar hayata geçirilmiştir.

Tüm bu olanlar değerlendirildiğinde salgın sonrasında devletlerin özellikle sağlık ve ekonomi alanında daha çok rol oynayacağı, sosyal devlet anlayışı çerçevesinde hareket edeceği, sağlık gibi önemli alanlarda planlamalar yapmaya başlayacağı, bazı sektörlerde kamu yatırımlarını ve desteklerini artıracığı ve sosyal güvenlik alanında yeni bir yapılanmaya gideceği muhtemel gözükmemektedir (İmga vd., 2020: 43-44). Pandemi döneminde sosyal devlet anlayışından uzaklaşmanın ne denli büyük sorunlara neden olduğu müşahede edilmiştir. Özellikle sağlık

gibi önemli alanlarda yalnızca özel kesim odaklı bir yapılanma oluşturulmasının önemli riskler ihtiva ettiği anlaşılmıştır (Balcı ve Çetin, 2020: 51).

Sonuç olarak; Türkiye ölçeğinde bakıldığında salgın gibi olağanüstü durumların yaşanması durumunda devletin, YKY anlayışının savunmuş olduğu minimal devlet anlayışından uzaklaştığı görülmektedir. Özellikle sağlık ve ekonomi alanlarında devletin doğrudan müdahil olması bu duruma bir örnektir. Salgının bitişinden sonra da devletin özellikle sosyal devlet anlayışını daha fazla benimseyeceği ve bu yönde adımlar atacağı söylenebilir. Ayrıca salgın sonrası dönemde devletleri, ekonomik açıdan zor bir sınavın beklediği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, M., Günay Atalı, A., Say., B. ve Gündoğan Gür., N. (2020). Avrupa Birliği'nin covid-19 yönetimi. *Ekonomi, Politika& Finans Araştırmaları Dergisi*, 5(Özel Sayı): 32-58.
- Akgün, O. (2020). Covid-19 salgını döneminde Türkiye'de alınan idari kararların salgının önlenmesindeki etkisinin değerlendirilmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(7): 201-228.
- Al, H. (2002). *Kamu yönetiminde paradigma değişimi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/17798>. (Erişim Tarihi: 12.11.2020).
- Balcı, Y. ve Çetin, G. (2020). Covid-19 pandemi sürecinin Türkiye'de istihdama etkileri ve kam açısından alınması gereken tedbirler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37): 40-58.
- COVID-19 data portal Turkey. <https://covid19.tubitak.gov.tr/turkiyede-durum>. (Erişim Tarihi: 11.02.2021).
- Çevikbaş, R. (2012). Yeni kamu yönetimi anlayışı ve Türkiye uygulamaları. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 9-32.
- Debuc, B. ve Smadja, D.M. (2020). Is covid-19 a new hematologic disease?. *Stem Cell Reviews and Reports*, 1-5.
- Eroğlu Sevinç, D. (2020). Risk ve sağlık yönetimi bağlamında covid-19 pandemisi: *Türkiye örneği*. *Uygulamalı Ekonomi ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2): 64-75.
- Eryılmaz, B. (2018). *Kamu yönetimi*. Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Göçoğlu, V. ve Gündüz, O. (2020). Kamu yönetimi reformlarını yeni kamu işletmeciliği bağlamında okumak. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6(1): 1-16.
- Gökçe, O. ve Turan, E. (2008). Kamu yönetiminin dönüşümü ve dönüşümün temel unsurları. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 8(15): 175-200.
- Gürbüz, A. (2019). Yeni kamu işletmeciliğine eleştirel bir bakış. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2): 34-41.
- Hood, C. (1991). A public management for all seasons?. *Public Administration*, 69: 3-19.

- İmga, O., Beriş, H.E., Ayhan, U., Şen, Y.F., Haklı, S.Z., Öz Yıldız, S., İrdem, İ. ve Özkaya, Ö. (2020). *Kovid-19 salgını ve sonrası devlet, demokrasi ve güvenlik*, (Rapor No: 38). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Katsamunskaya, P. (2012). Classical and modern approaches to public administration. *Economic Alternatives*, (1): 74-81.
- Lane, J-E. (2000). *New public management*, Routledge, London.
- Ömürganülşen, U. (2020). *Covid-19 pandemisinin kamu yönetimine etkileri ve bu etkiler üzerine yapılacak çalışmalara yönelik genel bir çerçeve arayışı*. Covid-19: Küresel Salgının Siyasî, Sosyal ve Ekonomik Yansımaları, Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV), Ankara.
- Özmen, A. (2012). *Yeni kamu yönetimi anlayışının Türkiye’de yönetim kültürüne etkisini ölçmeye yönelik bir alan araştırması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Pandemi hastaneleri genelgesi. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. <https://shgmhastahakdb.saglik.gov.tr/Eklenti/36907/0/pandemi-hastaneleripdf.pdf>. (Erişim Tarihi: 11.11.2020).
- Sağlık Bakanlığı (2020). <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html>. (Erişim Tarihi: 10.11.2020).
- Sağlık Bakanlığı (2021). <https://covid19.saglik.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 11.02.2021).
- Turan, A. ve Hamza Çelikyay, H. (2020). Türkiye’de covid-19 ile mücadelede: politikalar ve aktörler. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(1): 1-25.
- Valiyeva, K. (2020). Covid-19 ile ulus devleti yeniden düşünmek. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37): 390-403.
- Visual capitalist. <https://www.visualcapitalist.com/history-of-pandemics-deadliest/>. (Erişim Tarihi: 11.11.2020).
- WHO, <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>, (Erişim Tarihi: 11.02.2021).
- Yıldırım, M. (2010). Kamu yönetiminde takdir yetkisi: Geleneksel ve yeni kamu yönetimi arasında karşılaştırmalı bir inceleme. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2): 839-861.

Yıldız, M. ve Uzun, M.M. (2020). *Koronavirüsle mücadelede kriz yönetimi ve kamu politikası yapımı*. İstanbul: SETA. <https://setav.org/assets/uploads/2020/06/R165.pdf>, ([Erişim Tarihi: 11.11.2020](#)).

Yurdakul, A.S. (2020). *Covid-19 salgını sonrası sağlık alanında ve politikalarındaki değişimler*. Covid-19: Küresel Salgının Siyasî, Sosyal ve Ekonomik Yansımaları, Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV), Ankara.